

81. Antonio Muñoz Molina'nın *Los misterios de Madrid* romanında Madrid'deki Franco sonrası kentsel ve kültürel değişimlerin izlerini sürmek¹

Ebru YENER GÖKŞENLİ²

APA: Yener Gökşenli, E. (2022). Antonio Muñoz Molina'nın *Los misterios de Madrid* romanında Madrid'deki Franco sonrası kentsel ve kültürel değişimlerin izlerini sürmek. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 1248-1260. DOI: 10.29000/rumelide.1193099.

Öz

Günümüz İspanyol edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Antonio Muñoz Molina, romanlarında kent imgesine ayrı bir önem vermiş ve kentleri çoğu kez insani özelliklerle betimleyerek onları kişileştirmiştir. Bu makalenin amacı, *Los misterios de Madrid (Madrid'in Sırları)* adlı romanının merkezinde yer alan Madrid kenti ve onun 60'lı yıllardan 90'lı yıllara uzanan dönemde yaşadığı tarihsel ve sosyolojik değişimlerin adı geçen eser üzerinden incelenmesidir. 1992 yılında yayımlanan roman, 90'lı yılların başında önemli bir sebeple kendini başkentte bulan Lorencito Quesada'nın macerasını birinci kişi anlatımıyla okura aktarır. Anti-kahraman özellikleri sergileyen Quesada, 60'lı yılların Madrid'i ile yıllar sonra yeniden geldiği 90'ların Madrid kentini düzenli bir biçimde karşılaştırmaktadır. Gerçekte karşılaştırılan ise kentin Francisco Franco idaresindeki 60'lar dönemi ile demokratikleşme sürecinin henüz tamamlandığı 90'lı yılların başlarıdır. Bu çalışmada, *Los misterios de Madrid* romanı aracılığıyla Madrid'in kent yaşamı ve kültüründeki farklılaşma, mimari yapılarıdaki değişimler ve göçün nüfus üzerindeki etkisi gibi bir takım konular irdelenmektedir. 60'lı yılların Madrid'i, anlatıcının gözünden köyden kente göçenlere, öğrencilere ve gezginlere kucak açan cömert bir başkent olarak betimlenir. Oysa 90'larda Madrid'de göçmenleri konuk eden yerler değişmiş, kentin sokakları tehlike saçan bir yer haline gelmiştir. İroni yüklü dili ve karikatürize edilen başkarakterıyla *Los misterios de Madrid*, günümüz İspanyol toplumunda gözlemlenen birtakım sorunların kökeninin de 90'lı yıllara dayandığını ortaya koyar. Roman, bu yönüyle de önemli bir sosyolojik niteliğe sahiptir.

Anahtar kelimeler: Antonio Muñoz Molina, Los misterios de Madrid, Değişim, Kent Kültürü

Tracing the urban and cultural changes of Madrid after Franco in Antonio Muñoz Molina's novel *Los misterios de Madrid*

Abstract

Antonio Muñoz Molina, one of the most important writers of the contemporary Spanish Literature, has given a special importance to the image of the city in his novels and personified these cities often by describing them with human characteristics. The aim of this article is to examine the city of Madrid, which is at the center of the author's novel *Los misterios de Madrid (Secrets of Madrid)* and the historical and sociological changes it has experienced between the 60s and the 90s through the mentioned novel. The novel, published in 1992, tells the adventure of Lorencito Quesada, who finds himself in the capital city for an important reason in the early 90s. The main character tells his

¹ Bu çalışma 18-20 Eylül 2019 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilerek makale haline getirilmiş versiyonudur.

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İspanyol Dili ve Edebiyatı ABD (İstanbul, Türkiye), eyener@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9084-3698. [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 02.09.2022-kabul tarihi: 20.10.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1193099]

adventure with a first-person narration. Quesada, who is depicted with the anti-hero features, regularly compares the Madrid of the 60s with the city to which he came back later in the 90s. Actually, the comparison is between the 60s period which was under Francisco Franco's regime and the early 90s, when the democratization process was just completed. In this study, some issues such as the differentiation in Madrid's urban life and culture, changes in architectural structures and the effect of migration on the population are examined through the novel *Los misterios de Madrid*. Madrid of the 60s is depicted as a generous capital that welcomes the immigrants, students and travelers from the village to the city through the eyes of the narrator. However, in the 90s, the places that host immigrants in Madrid have changed, and the streets of the city have become dangerous places. With its ironic language and caricatured protagonist, *Los misterios de Madrid* reveals that the roots of some problems observed in today's Spanish society date back to the 90s. In this regard, the novel has an important sociological aspect.

Keywords: Antonio Muñoz Molina, *Los misterios de Madrid*, Change, Urban Culture

Giriş

Günümüz İşpanyol Edebiyatının en tanınan yazarlarından biri olan Antonio Muoz Molina, birbirinden farklı türdeki romanlara imza atmış, eserlerinde anlatı tekniği olarak yer verdiği medyalarasılık yöntemiyle pek çok akademik çalışmaya da konu olmuştur. *El Invierno en Lisboa* adlı eserinde sinema ve müzik gibi farklı medyalardan yararlanan yazar (Yener Gökşenli, 2009, s. 27), *Plenilunio*'da ise polisiye romanın önemli bir örneğiyle okurların karşısına çıkar. Franco sonrası İşpanyol romanının önemli yazarlarından biri olan Antonio Muoz Molina, Yeni Roman akımına olan yakınlığı ve eserlerinde şehir imgesine verdiği önemle de bilinir. Yazarın *El Invierno en Lisboa* ve *Beltenebros* isimli romanlarına ev sahipliği yapan şehirler çoğu kez insani özelliklere bürünerek bir kişilik kazanır, adeta birer roman kahramanına dönüşürler. Muoz Molina'nın romanlarında Lizbon, Barselona ya da Madrid gibi pek çok şehir, kimi zaman karanlık köşeleriyle gizemli ve tehditkr, kimi zamansa entrikanın hüküm sürdüğü karmaşık ve sıra dışı yerler olarak betimlenir. Romanlarında kent betimlemelerine verdiği önem hakkında: "Yaşarken olduğu gibi yazarken de kentler benim için birincil öneme sahiptir" diyen yazar, anlatıda belirli bir kente odaklanmayı tercih ettiğini dile getirmiştir (Akt. Martn Gil, 1988, s.28).

Bu çalışmaya konu olan, kara roman ve gerilim trindeki *Los misterios de Madrid* (Madrid'in Sırları) (1992) adlı romanın merkezinde ise İşpanya'nın başkenti Madrid yer alır. Romanın başkişisi Lorencito Quesada, birinci kişi anlatımıyla okura anılarında kalan 60'lı yılların Madrid'i ile önemli bir nedenle yıllar sonra geldiği 90'ların başındaki Madrid şehrini karşılaştırır. Gerçekte karşılaştırılan ise bu şehrin Franco idaresindeki 60'lar dönemi ile demokratikleşme sürecinin henüz tamamlandığı 90'lı yılların başlarıdır. Bu çalışmanın amacı, başkentin 60'lardan 90'lara uzanan, yaklaşık otuz yıl boyunca yaşadığı toplumsal ve kentsel değişiminin izlerini sürmektir. Madrid kentinin Franco yönetiminden geçiş dönemine, oradan da demokrasiye uzanan yolculuğu sırasında neler yaşadığını inceleme nesnemiz olan *Los misterios de Madrid* romanındaki yansımalar üzerinden okumaya çalışacağız. Ancak öncelikle romanın konusuna kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Romanda olay örgüsü 1992 yılını konu alır. Kutsal Hafta'ya sadece birkaç hafta kala kk Endülüs kenti Mgina'dan³ kent için büyük önem taşıyan Grealı Hz. İsa heykeli çalınmıştır. Buranın nde

³ Muoz Molina'nın pek çok romanında konu aldığı Mgina kurgu bir kent olsa da, çoğu eleştirmen tarafından yazarın doğduğu ve delikanlılığını geçirdiği bir Endülüs beldesi olan beda'nın iz düşümü olduğu öne sürülür. Begines Hormigo Mgina'nın beda'nın sureti olduğunu savunmuş, ancak yazarın kurgu sırasında bir takım değişiklikler yapmış olduğunu belirtmiştir (2006, s. 176). Quesada Gmez de yazarın Mgina'yı konu aldığı romanlarında bu dşel kentin beda'dan

gelenlerinden biri yine aynı çevreden ve muhafazakâr bir düşünce yapısına sahip olan Lorencito Quesada'ya bu heykeli bulması için Madrid'e gitme görevi verir. Tüm yaşamı küçük bir kent olan Mágina'da geçen bu roman kahramanı yerel bir gazetede çalışmakta, korkak kişiliği, sakarlıkları ve saflıklarıyla anlatı boyunca karikatürize edilerek okura bir anti-kahraman imgesi olarak sunulmaktadır. Bu roman kahramanı kendine verilen görevle ve elindeki tek ipucu olan hırsıza ait perukla birlikte üç gün sürecek bir Madrid macerasına koyulur. Lorencito, kiliseye bağlılığı, muhafazakâr düşünceleri ve Franco Dönemi'ni özlemlerle anmasıyla Belçikalı gazeteci Jean Claude Fonder'in de belirttiği gibi İspanya'nın Franco ile geçirdiği dönemden hoşnut olanların temsilcisidir (Akt. Stewart, 2012, s. 261). Bir Katolik gazetesinde yazan başkahramanımız, orta yaşlarda ve evli bir adamdır. Ancak onun anlatıdaki kilit rolü, okura 1992 yılının Madrid'i ile 60'ların sonlarındaki Madrid'in bir karşılaştırmasını sunmasıdır.

Muñoz Molina, başkente dair değişimleri bu roman kişisi üzerinden aktarmayı tercih etmiştir. Lorencito'nun aktardıkları kimi zaman öznel yönüyle bu muhafazakâr roman kişinin kendi bakış açısını yansıtsa da, yine de eser kentin iki farklı dönemi hakkında önemli tarihi bilgileri içermesiyle gerçekçi bir yapıya sahiptir.

Başkahraman Lorencito Quesada, Muñoz Molina'nın bu romanında okurun karşısında ilk kez belirmez. Onunla yazarın *El cuarto de fantasma* başlıklı öyküsünde tanışmış olan okur, bu anlatıda Lorencito Quesada'yla onun gençlik yıllarında karşılaşmış olur. Parapsikoloji ile ilgilenen bu karakter tanınmış bir gazeteciye dönüşme isteğiyle doludur. Kültürel anlamda yetersiz olsa da, yerel bir gazete olan *Singladura*'da yazmaya başlar. Aynı roman kişisinden Molina'nın ünlü romanı *El jinete polaco*'da aynı şekilde söz edildiği görülür. Lorencito bu romanda da gazetecilikte ilerlemenin ve memleketi olan Mágina'nın gelişmesine ön ayak olmanın hayalini kurmaktadır (Begines Hormigo, 2006, s. 302). Ancak *Los misterios de Madrid* romanında Lorencito artık başkente kendi maceralarına atılan bir anti-kahramana dönüşmüştür.

İspanyol filozof José Ortega y Gasset, kahraman ile anti-kahraman arasındaki ayrımı şu sözlerle yapmıştır: "Olmayı istemekten artık olduğuna inanmaya kadar olan, trajik olandan gülünç olana uzanan mesafedir. Bu, yücelik ile gülünçlük arasındaki adımdır" (1984, s. 239). Bu romanın başkışisi de kendisini araştırmacı gazeteci olarak görür. Kendisinin aktif bir gazeteci olup, *Singladura*'ya yaptığı katkıların bu gazete için büyük önem taşıdığına inanır. Ancak bu karakter roman boyunca gözlemlendiğinde, klasik kahramanın özelliklerini taşımak yerine, roman boyunca sergilediği davranış şekilleri ve düşünceleri göz önüne alındığında bir anti-kahramanı yansıttığı görülmektedir (Begines Hormigo, 2006, s. 303).

Lorencito Quesada, Madrid'de sadece üç gün kalmasına rağmen en son 60'ların sonlarında Franco idaresinde gelmiş olduğu kentin 90'lı yıllardaki insan manzaralarını, giyim kuşam ve davranışlarındaki değişimi, ayrıca kentin yıllar içinde farklılaşan görünümünü çoğu kez eleştirel bir biçimde yansıtır. Bu eleştirilerinde onun muhafazakâr yapısının payı olsa da, yazarın roman kahramanı aracılığıyla dönemin Madrid'ine ve onun değişen demografik yapısına ayna tuttuğuna tanık oluruz. Navarro-Daniels gibi eleştirilenler yazarın bu macerayı geçiş döneminden demokrasiye uzanan süreçte başkent hakkındaki görüşlerini yansıtmak üzere bir araç olarak ele aldığını öne sürmüşlerdir (s.3). Quesada, Madrid'de kültür ve mimari alanlarında tanık olduğu gelişmeler karşısında şaşkınlığını gizleyemez.

izler taşıdığını belirtmiş, ancak bu eserleri coğrafi sınırlara indirgeyen bir yaklaşımla ele almanın doğru olmayacağını altını çizmiştir (2006, s. 89).

Demokrasiye geçiş döneminde başkentte gerçekleşen kentsel değişimlere eserin incelenmesi sırasında değinilecektir. Ancak İşpanya'nın Franco yönetimi sonrasında demokrasiye geçiş döneminin kısaca özetleyecek olursak bir takım dönüm noktası olaylara değinilmesi gerekir.

Franco sonrası değişim ve demokratikleşme süreci

Francisco Franco'nun 1975 yılında ölümünden Antonio Tejero'nun 1981'deki darbe girişimine uzanan yıllar geçiş döneminin ilk bölümü olarak kabul edilir. Bu olay sonucunda kral Juan Carlos demokratik sistemi savunmuş ve halk ilk kez yönetim sistemine dhil edilmiştir. 1982 yılındaki seçimlerin İşpanyol Sosyalist İşçi Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmasıyla geçiş döneminin ikinci bölümü başlamış kabul edilir. Araştırmacı Teresa Vilars da söz konusu dönemi ele aldığı eserinde, 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ve Felipe Gonzlez yönetiminde uluslararasılaşma politikasının benimsenmesiyle İşpanya'nın demokrasiye uzanan geçiş döneminin tamamlandığını belirtir. Muoz Molina'nın Madrid'i anlatının merkezine koyduğu eseri ise 1992 yılına yani İşpanya'nın demokratikleşme sürecinin tamamlandığı yıla denk gelir (Vilars,1998, ss.1-3).

Eserde demokrasiye geçişle ilgili hem olumlu hem de olumsuz bir takım toplumsal değişim yansıtılmaktadır. Madrid gibi büyük bir kent gelir eşişsizliği, işsizlik, göçmen artışı, güvenlik sorunu ve uyυřturucu kullanımındaki artışla resmedilir. Ancak bu sorunların o yıllarda çoğu Avrupa ülkesini etkilediği de bir başka gerçektir. Anlatıcının gözünden 60'lı yılların Madrid'i köyden kente genlere, öğrencilere ve gezginlere kucak açan cömert bir şehirken, 90'larda göçmenleri konuk eden yerler değişmiş, izbeleşmiş, sokakları masumiyetini kaybetmiş ve Madrid artık tehlike saçan bir şehir haline gelmiştir (Muoz Molina, 1992, s. 39).

Antonio Muoz Molina, Jan kentine bağlı beda beldesinde dünyaya gelmiş olsa da, Madrid'in semtlerini çok iyi tanıması onun bir yazar olarak anlatısına zenginlik katmasını sağlamıştır. Yazar, 70'li yıllarda niversite öğrenimi için geldiği Madrid'de Franco sonrası dönemde ağdaş İşpanyol Edebiyatı'nın yeniden doğuşunda etkin bir rol oynamıştır. Uzun yıllar başkentte kaldığı için kentin çoğu semtinin demografik yapısına hkimdir⁴. Muoz Molina eserinde bizi sayısız sokağa, cadde ve meydana götürür. Okur olarak, Quesada'nın gözünden Jess de Medinaceli Bazilikası ve oradaki dilencilerin yanı sıra Caf Central gibi gece meknlarına da tanıklık ederiz. Diğer kozmopolit Avrupa kentlerine benzemesi üzere planlı bir değişim hareketi içine sokulan Madrid kenti, bu dönemde ülkenin geri kalanıyla birlikte "Avrupalı" olarak kabul edilmeyi hedeflemiştir. Ancak İşpanya, 1986 yılında Avrupa Birliği'ne kabul edildiye de, çoğu diğer Avrupa şehrini etkileyen gmen⁵ ve uyυřturucu bağımlılığı gibi bir takım toplumsal sorun ülke gündemini uzun yıllar etkilemiřtir⁶.

Okur, anlatı boyunca Lorencito Quesada'ya sayısız sokak ve meydana eşlik ederken; dilencileri, dini meknları, gece kulüplerini, hatta lüks ortamıyla betimlenen Palace Hotel'i gözlemler. Yazar, varoş semtlerden en lüks kafe ve otellere dek uzanan bu Madrid turunda bizlere bir toplumsal dengesizlik manzarası çizer. Yoksulluk, uyυřturucu bağımlılığı, göçmenlerin ve evsizlerin sayısındaki ciddi artış

⁴ Yazar, 1974-1992 yılları arasında Granada'ya taşınmış, üniversitede sanat tarihi öğrenimi almıştır. 1992 yılında ise yeniden Madrid'e dnmştir (Begines Hormigo, 2006, s. 14).

⁵ 2006 yılında yayınlanan *La espaa democrtica (1970-2000)*. *Cultura y vida cotidiana* başlıklı araştırma kitabında Daz Barrado, İşpanya'nın yavaş yavaş İtalyanlardan, Araplardan, Güney Amerikalılardan ve son yıllarda Ruslardan, Rumenlerden ve Bulgarlardan oluşan suç gruplarının merkezi haline geldiğini belirtmiştir (s. 239).

⁶ İşpanya'nın 90'lı yıllar gençliğini etkileyen ve romana da konu olan toplumsal sorunların ilk sıralarında uyυřturucu ve alkol sorunlarının bulunduğu gözlemlenir (Fusi, 2012, s.262). Söz edilen toplumsal sorunlar içinde yoksulluk ve evsiz nüfusun artması da gösterilmektedir (Navarro-Daniel, s.3)

ülkenin lüks içinde yaşayan kesimleriyle ciddi bir karşıtlık sergilemektedir. Bize farklı dünyaları aktaran Lorencito, sanki aynı kentin farklı semtlerini değil de İspanya'nın farklı kentlerini geziyor gibidir.

Atocha tren istasyonundaki ilk izlenimler

Lorencito Quesada Madrid'e vardığında ünlü Atocha tren istasyonunda bir an için yanlış kente geldiğini düşünür. Anılarında demirden büyük kaideler, kocaman bir saat, ayrıca Tanrı ve İspanya uğruna şehit düşmüş olanların bir listesinin bulunduğu mermerden bir mezar taşı vardır. Şimdi ise tren istasyonu değişmiştir, çimentodan duvar ve sütunlar, ayrıca trenlerle ilgili bilgilendirmeler vardır (Muñoz Molina, 1992, s. 26). Madrid'e son gelişinin üzerinden yirmi yıldan fazla zaman geçmiştir ve buraya ait eski hatıraları onun artık özlemini çektiği Franco rejimine aittir. Oysa Madridliler 1985 ile 1992 yılları arasında hizmet dışı kalan Atocha İstasyonu'nun yeniden yapılmasına tanıklık etmişlerdir. Onlar bu ve bunun gibi değişimleri bizzat yaşadıkları için dışarıdan gelen bir kişiye göre şehirdeki değişimlere daha fazla uyum sağlamış oldukları söylenebilir (Navarro-Daniels, s. 3).

Kahramanımız şehre geldiğinde istasyon yakınlarındaki bir pansiyona yerleşir. Orta yaşlarda olduğu belirtilen Lorencito, anlatı boyunca muhafazakâr ve eleştirel bir bakış açısı sergiler. Çevresini gözlemlerken insanın bu kentte kaybolduğunu ve günahın etrafta kol gezdiğini belirtir. Kahramanın belli bir sosyal sınıfın temsilcisi olması ve çevresindeki değişimleri bu yönden değerlendirmesi romanın toplumsal gerçekçi yönünü de ön plana çıkarmaktadır. Marksist eleştiri kuramının önde gelen isimlerinden Lucien Goldmann'ın⁷ toplumsal gerçekçi roman hakkında öne sürdüğü ölçütlerden olan "istisnai birey" olgusu Lorencito'da ete kemiğe bürünür. Başkahraman, romanda betimlenen özellikleriyle bu tanıma uymaktadır. Kendisi toplumun muhafazakâr ve Franco Dönemi'ni özlemle anan bölümünün temsilcisidir. Geldiği küçük kentle ve gelenekleriyle sürekli övünme tutumu içindedir. Örneğin Francisco Franco'nun ölümünün ardından Mágina'da sinemaya gelen açık bir müzikalin dini çevrelerde skandal yarattığını söylerken bir yandan da şu sözlerle kendi kentiyle övünür: "Çok asil, çok kahraman ve sadık kent Mágina... Yaşa Kutsal Hafta... Yaşa Katolik Mágina..." (Muñoz Molina, 1992, s. 136)⁸.

Ancak kentin ve olayların Quesada'nın gözünden yansıtılmasıyla, sadece büyük kentlerde her şeyin yıkım ve günahla dolu olduğunu düşünen muhafazakâr taşrahıların bakış açısıyla değil, aynı zamanda kendi yarattığı Avrupa imajından hoşlanan bir bakış açısıyla da karşılaşırız. Anlatıcı bir yandan da ülkenin yaşamakta olduğu ekonomik ve sosyal sorunları aktarmaktadır.

Muñoz Molina'nın diğer eserleri incelendiğinde bu romanında gülmece ögesine ağırlık verdiği gözlemlenir. Eserde karikatürize edilen Lorencito Quesada⁹, yaşadığı küçük kent olan Mágina'nın Singladura dergisinde oraların geleneklerini överek anlatır. Kutsal Hafta geleneğinin ve başka geleneklerin de ateşli bir savunucusudur. Kahramanımız, temiz ve saf karakteriyle Madrid'in 90'lı yıllardaki çehresine uyum sağlamak hayli zorlanır. Bu da okuru gülmece ve ironi yüklü bir serüvene sürükler.

⁷ Goldmann'a göre toplumsal sınıflarla metin arasında ilişki kuran araçlar "istisnai bireyler"dir. Bu kişiler çeşitli nedenlerle grubun dünya görüşünü en iyi şekilde yansıtır ve böylelikle edebi bir yeterlilik de sergilerler (Akt. Wolff, 2000, s.69).

⁸ Eserin İspanyolca orijinalinden yapılan çeviriler makalenin yazarına aittir.

⁹ Saf kişiliğiyle dikkat çeken gazeteci Lorencito Quesada, 1966 yılında çevrilen *La ciudad no es para mi* filmde başrolü oynayan Paco Martínez Soria'yı andırır. 60'lı yılların en yüksek gişe hasılatını yapan bu filmde emekli Agustín Valverde de kırsaldan Madrid'e, oğlunu ziyarete gelir. *Los Misterios de Madrid*, Madrid betimlemeleriyle kaba komedi türündeki bu ironi yüklü filmi hatırlatır.

Şehrin ışıklı panoları Lorencito'ya yirmi yılı aşkın bir süre önce geldiği Madrid'in görüntüsünü hatırlatır. Ancak Madrid'in değişen çehresinde trafik sorunu yerini almıştır. Artık şehrin geniş caddelerinden akan trafik Niagara Şelaleleri'ne benzemektedir (s.29). Trafik yüzünden en yakındaki kulenin çanlarını bile duyamadığını fark eden kahramanımız, geçmişe özlem duyarak General Orduña Meydanı'ndaki saati hatırlar (s.49). Trafikten ciddi anlamda korkmaktadır. En büyük korkusu da yaya geçidinin tam ortasında araçlara yeşil yanarsa düşeceği durumdur. Bu yüzden geniş caddelerde karşıdan karşıya geçmeye pek cesaret edemez. Kaldığı pansiyondan dışarı çıktığında yolda ne trafik lambasının ne de yaya geçidinin olması ya da Atocha meydanında araçların bufalo sürüleri gibi geçmesi bu şehre en son 60'lı yıllarda gelen kahramanı hem şaşırtır, hem de oldukça korkutur.

Madrid'in yaşadığı tüm bu değişimlere roman boyunca Lorencito'nun gözünden tanık olsak da, yine de eserde anlatılan, Madrid'in 25 yılı içeren Franco sonrası dönemdeki toplumsal ve kentsel değişiminin bir portresidir. Roman, toplumu yansıtmaya yönüyle ele alındığında, bir diğer önemli Marksist edebiyat kuramcısı Georg Lukács'ın toplumsal gerçekçilik ölçütlerinden olan "dönemin gerçekçi betimlemelerinin aktarılması" özelliğini yerine getirdiği gözlemlenir. Bu yönüyle anlatının, Macar kuramcı Lukács'ın da belirttiği "tarihsel roman" özelliklerini (2010) taşıdığı söylenebilir.

Başkentten değişen yüzü hakkındaki betimlemeler ise romanın daha ilk sayfalarında okuru karşılar. Lorencito'nun konaklamak üzere gittiği Bay Rojo'nun pansiyonu yıllar öncesine göre oldukça değişmiştir. Mekânın ona göre "eski güzel zamanlarındaki" yemek odası artık ortadan kaldırılmış, kırsal manzaralar işli o soylu halıların ve kadife kaplı koltukların yerini Afrika sanatını yansıtan ahşap fillerin, maskelerin ve tamburların bulunduğu karmaşık bir pazar yeri görüntüsü almıştır. Beyaz tunik içinde iki Afrikalı ise Afrika tamburlarının çaldığı müzik eşliğinde yemek salonunun köşesinde ağır kokulu bir şeyler pişirmektedir (Muñoz Molina, 1992, s.38). Lorencito'nun anlatının başındaki bu gözlemleri romanın devamında okuru bekleyen, göçmenlerle ilgili olumsuz manzaraların habercisi niteliğindedir. İstasyondan çıktığında caddede ilk gördüğü Tarım Bakanlığı olur. Onun yanı sıra ışıklı panosuyla Mediodía Oteli'nden söz eder. Kentte karşılaştığı mekânların gerçekliği ya da bir zamanlar o kentte bulunmuş olmaları ise anlatıya gerçeklik hissi katmaktadır.

90'lı yıllarda Rastro meydanı ve göçmen sayısındaki artış

Eserde 90'ların Madrid kentine farklı etnik kökenlerden gelmiş olan insan sayısındaki artışa da dikkat çekilir. Başkarakter, Madrid'in merkezinde bulunan Sol Meydanı'nda farklı ırklardan çok sayıda insanın etrafta dönüp durduğunu belirterek bu meydanı tekinsiz bulduğunu belirtir. Çevresinin dilenciler, siyahiler, Fashlular ve flüt çalan Güney Amerika yerlileriyle dolu olduğunu bildirir. Meydanın köşelerinde ise ona göre tam olarak ne yaptığı belli olmayan insanlar vardır. Lorencito'ya göre bunlar muhtemelen haydut ya da katil potansiyeli olan kişilerdir (s.58). Bu tanımlarıyla anlatıcının kozmopolit bir hal almış olan başkentten memnuniyetsizliği izlenir. Kahramanımız Madrid'in ünlü pazar yeri el Rastro'ya vardığında ise tezgâhlarda satılanları şöyle aktarır:

Kraliyet ailelerinin yağlı boya resimleri, askeri üniformalarla onlara ait kahramanlık nişaneleri, bir yanda Placido Domingo'nun korsan kasetleri, ilk pikaplar, hırsızlıkla yeni temin edilmiş radyolu kasetçalarlar, bir diğer yanda ise meyve soyma aletleri... Bunların alıcı aradığı Rastro'da satıcılar var güçleriyle bağırarak, farklı müzik türleri ise uyumsuz bir biçimde birbirine karışmaktadır. Örneğin bir odadan yükselen elektronik müzikle pasadoble çalan bir çingenenin trompet sesi bir arada duyulur (s.156).

Bu meydanda yeniyle geleneksel olan müzik türleri birbirini bastırmaya çalışır. Lorencito'nun kaldığı pansiyonda ise göçmenlere ait bir müzik kulakları doldurur. Koridorun ucunda Afrika tamburu ile

çalınan egzotik sesler yükselmektedir. Oysa anlatıcı, yirmi yıl önce kaldığı bu pansiyonda *zarzuela* romanslarının dinlendiğini ve ortamın Madrid usulü yahni koktuğunu geçmişe özlem duyarak aklından geçirir (s.33). Geleneklerine son derece bağlı olan Lorencito için bu, ortamdaki fark edilir bir değişimdir.

Göçmenlerin müzik kültürleriyle ilgili gözlemlerinin ardından Lorencito, ulaşım araçlarından söz etmeye koyulur. Geçmişle karşılaştığında şehrin kendisi gibi bu araçlar da ona güvensiz gelir. Örneğin bindiği bir takside oturduğu arka koltukla şoför arasında kurşungeçirmez bir cam vardır. Bu yüzden kendisini bir kafeste sıkışmış gibi hisseder. Ancak güvenliği olmayan bir şehirde taksi şoförlerinin bu önlemi almasını da doğal karşılar. “Mağribiler, siyahiler ve Çinlilerin bu kadar çok olduğu bir yerde tehlike nasıl olmaz?” diye düşünürken, en azından taksi şoförünün beyaz olduğunu kendisine söyleyerek avunur (s.39).

Anlatıdaki tüm bu betimlemeler göçmen sayısındaki gözle görünür artışa dikkat çeker. 90’ların Madrid’inde göçmen sayısı giderek fazlalaşmış, bu göçmen nüfusunun beraberinde getirdiği farklı kültürel öğelerin yoğunluğu şehirde göze çarpar bir hal almıştır. Madridlilerin bir bölümü ise bunun aksine iş bulmak için başka şehirlere ve ülkelere göç etmiştir.

Farklı etnik kökenlerin mozaïği: 90’lı yılların Madrid’i

Madrid, XX. yüzyılın başlarından itibaren nüfus artışı yönünden en çok gelişen özerk bölgelerin başında gelir. Bu nüfus yoğunluğunda yerli ve yabancı göçmen sayısındaki artış etkili olmuştur. 60’lı yıllarda görülen ekonomik ilerleme, Madrid nüfusunu 25 yıl içinde iki katına çıkarmıştır (Cortés Beltrán, 2013, s. 49). 90’ların sonundan itibaren Madrid’deki yabancı uyruklu vatandaşların sayısı ise 11 kat artmıştır. Madrid’de göçmenlerin büyük bir bölümünü Rumenler ve Çinliler oluşturmaktadır¹⁰.

Madrid Sosyoloji Derneği (*La Asociación Madrileña de Sociología*) (AMS) tarafından yayınlanan ve toplumsal bir projenin verilerini içeren *Madrid en el siglo XXI. Transformaciones y retos de su realidad social* başlıklı çalışma (2013), Madrid kentinin toplumsal gerçeğini yansıtır. Kitabın yazarlarından biri olan Carmen Cortés Beltrán’ın hazırladığı ve araştırmanın ilk bölümünü oluşturan “Nüfus yapısının gelişimi ve nüfusla ilgili özellikler” başlıklı kısımda Madrid’in nüfus gelişimi İspanya’nın diğer bölgelerinin nüfusuyla karşılaştırılmış, şehrin doğal nüfus hareketliliğine ve buradan diğer şehirlere göç edenlere değinilmiştir. Yazarın vardığı ilk sonuçlardan biri Madrid’in son 100 yıl içinde en büyük nüfus artışı sergileyen bölgelerden biri olduğudur. Bunda 60’lı yılların ekonomik büyümesi önemli bir rol oynamıştır. Madrid şehir merkezi ise büyümede şehrin diğer bölgelerine oranla daha ileri bir konumdadır. Göçmen artışının yanı sıra 1975’den itibaren Madrid’de doğum oranı da İspanya’nın geri kalanına göre daha yüksek olmuş, ölüm oranı ise daha düşük seviyede izlenmiştir. Sonraki dönemlerde ise Madridlilerin ekonomik kriz yüzünden İspanya’nın başka kentlerine hatta yurtdışına göç ettikleri bir dalga gelecektir (Gomiz, 2015, s. 500). Ancak Muñoz Molina’nın Madrid’i betimleyen bu romanı 90’lı yılların başlarını konu aldığı için anlatıda Madrid nüfusundaki artışa ve göçmen yoğunluğuna sıkça değinildiği izlenir.

Şehirde turist olan ya da çalışmaya gelen yabancı uyruklular hakkında Lorencito’nun ilginç yorumları vardır. Örneğin Madrid’de “sarı benizli” çok sayıda insana rastlar. Hatta sarı ırkın dünyaya hâkim olduğuna dair bir düşünce gelir aklına (Muñoz Molina, 1992, s.30). Bir meydanda Afrika kökenli ya da

¹⁰ 2011 verilerine göre kadın göçmenler erkeklere göre daha az işsizlik sorunuyla karşılaşırken Çinliler de Madrid’de yüksek oranda iş bulabilmektedirler. Ancak ilgili kaynak 2002’den itibaren Madrid’den yurtdışına gidenlerinin oranının %100 arttığını da bildirmektedir (Cortés Beltrán, 2013, s. 49).

Faşlı satıcıların kendisine ısrarla sarı floresanlı tornavida satmaya çalışmasından da bunaldığı görülür (s.39).

Anlatı boyunca 90'ların Madrid'inde bazı iş kollarının yabancı göçmenlerin kontrolüne geçmiş olduğuna rastlanır¹¹. Bunlardan biri de yeme içme sektörüdür. Kahramanımız: “Sadece Çin yemeği, Afrika yemekleri ve pahalı tapaslarla beslenen bir yerde uzun süre hayatta kalınır mı?” (s.57) diye sorar kendine. Ancak 90'ların diğer Avrupa metropollerine gibi Madrid de “hızlı yemek” kültürüne ayak uydurmuş ve göçmenlerle birlikte farklı ülke mutfaklarıyla tanışmıştır.

80'lerden 90'lara uzanan madde bağımlılığı

Romanda 80'li yıllarda başlayan ve 90'ların başlarına kadar süren madde bağımlılığındaki artışa da dikkat çekilir. Muñoz Molina eserinde bu soruna “Yaşayan ölülerin banliyösü” başlığı altında bir bölüm ayırmayı uygun görmüştür. Lorencito, Benavante Meydanı'nda gördüğü kızların dövmeli kollarında böcek sokmuş gibi izler olduğunu söyler (s.62). Şehrin girişine vardığında ise o toprakların ıssız olduğunu düşünürken birden kendisini bir gecekondu semtinde bulur. Bu semtin sakinlerini solgun benizli ve yavaş hareket eden “yaşayan ölülere” benzeter (s. 119). Oradaki varlığını ise hiç kimse fark etmez. Yakılmış çöplerden dumanların yükseldiği bu sağlıksız ortamda anlatıcımız, insanlar kambur yürüdükleri için kadını erkekten ayıramadığını belirtir. Herkesin yaşlı görüldüğü bu sefil ortamda uzun saçlı erkeklerin, deri ceketli ya da garip çizimleri olan tişört giymiş bu kişilerin damardan uyuşturucu madde kullandıklarını yine Lorencito'nun anlatımı aracılığıyla öğreniriz. Bu semtte mukavvadan yapılmış derme çatma çatıların altında oturan yaşlı çingenelere ve walkman kulaklıklarıyla gezinen insanlara rastlanır. Kahramanımız bu manzara karşısında Mágina'ya döndüğünde, yazılarını kaleme aldığı *Singladura* dergisinde: “Üçüncü Dünya aramızda” gibi cesur bir başlık taşıyan bir makale yazmayı düşünür (s.123). Tabii sağ salim dönebildiği takdirde...

Madrid gençliği ve giyim kuşamla ilgili gözlemler

Romanda sadece Madrid'in mimarisindeki ya da nüfus hareketlerindeki farklılığa değil, aynı zamanda şehre ruhunu kazandıran gençliğin de eskiye göre değişmiş olduğuna dikkat çekilir. 70'li ve 80'li yıllar arasında *La Movida* hareketine tanıklık etmiş olan Madrid, 90'lı yıllarda da bu kültürel hareketin biçimsel mirasını yaşatmıştır. Tüm dünyada hüküm süren punk dalgası da göz önüne alındığında 90'ların başında İspanyol toplumunun Franco Dönemi'ndeki giyim tarzından bir hayli uzaklaştığı görülür.

İç savaş sonrasında hanımların fötr şapka ve elbiseyle gezdikleri İspanya'nın büyük kentlerinde (Laforet, 2001, s. 27) 90'ların ortalarına gelindiğinde otuz yaş altı gençlerde giyim kuşam yönünde önemli değişimler yaşanmıştır. Gençler dövme ve piercing modasını izlemiş ve özellikle hafta sonları eğlence amacıyla yüksek alkol tüketimi sergilemişlerdir (Fusi, 2012, s. 262) .

Franco idaresinde “Ulusal-Katoliklik” öğretisiyle yönetilen İspanya, 1939 ile 1975 yılları arasında, diğer pek çok alanda olduğu gibi giyim kuşamda da özellikle kadınlara yönelik bir takım düzenlemelerin uygulanmasına tanık olmuştur¹². 30 Eylül 1936 tarihinde kaleme aldığı bir mektupta laikliğin devlete

¹¹ Modern zamanların dilencilik türü olarak trafik ışıklarında kâğıt mendil satma ya da arabaların ön camlarını silme işi önce tüm İspanyol şehirlerinde görülmeye başlamış, sonrasında köylere kadar yayılmıştır. İspanyanın önemli bir toplumsal sorunu haline dönüşen göçmenlere odaklanıldığında, sözü edilen para isteme biçimleri özellikle XXI. yüzyılda çok sayıda göçmenin geçimini sağlayan bir iş koluna dönüşmüştür (Díaz Barrado, 2006, s.238) .

¹² Emilio Enciso Viana'nın 1952 yılında yayımlanan *La muchacha y la pureza* adlı kitabında İç savaş sonrası dönemde kadına yönelik giysi kısıtlamalarına ve bu yönde halka iletilen mesajlara yer verilmiştir. Yazar, bazı kadınların "uçarılık,

düşman bir yönetim şekli olduğunu ifade eden Salamanca Piskopos'u Pla y Deniel "Laik bir İspanya artık İspanya değildir" ifadesinde bulunmuş (Biescas, 1980, s. 454), 40'lı yıllarda ise başpiskopos konumuyla, elbiselerin kadınların bacaklarının büyük bölümünü kapatmayacak kadar kısa olmamasını; kadınların kollarını en azından dirseğe kadar kapatacak şekilde giyinmesini ve on iki yaşını doldurmuş kızların çorap giymesini tavsiye etmiştir (Calvo, 2019). Yine Franco Dönemi'nde plajlar da kolluk kuvvetlerince kontrol altında tutulur. Plajda bikiniyle gezmek ve kapalı deniz giysisi giymeden güneşlenmek yasaklanır. Bu yönde sıkı denetimler yapılır. 1957'de ise *Falange* gazetesinin, 40'lı yıllarda ortaya çıkan ve çıkışından bu yana düşmanıya aynı sayıda takipçisi olan bikiniye karşı olumsuz yönde bir basın açıklaması yaptığı görülür.

Giyim kuşam alanında zaman içinde yaşanan değişimler romanda dikkat çekici niteliktedir. Bu sebeple başkente en son 60'lılarda gelen muhafazakâr roman kahramanı 1992 yılının Madrid'inde kadınların çok kısa mini etekler giymesine, ayrıca vücudu saran pantolon ve bluzlarla gezmesine hayli şaşırır (Muñoz Molina, 1992,s.40). Romanın bir başka yerinde ise kadınların sigara içmesi ve ağızlarını aç aça sakız çiğnemesini de garipsediğini belirtir (s.59). Muhafazakâr bir grubun temsilcisi olan Lorencito için bu içinde bulunduğu toplum yozlaşmış durumdadır. İspanya'nın baskı altında geçirdiği yıllar başkahraman tarafından temsil edilirken, söz konusu baskıdan çıktıktan sonraki dönemin İspanyası ise anlatı boyunca farklılaşmış yönleriyle yansıtılır. Bu farklılaşmanın içinde olumsuz yönler bulunsa da, okur, bu anlatıyla başkentin kozmopolit bir metropole dönüşmüş olan yapısını zihninde canlandırmaktadır.

90'lı yılların başkentini detaylı olarak betimleyen başkahraman: "Madrid'de hiç kimse ya da hiçbir şey görüldüğü gibi değildir" (s.107) derken, yine 90'ların Madrid gençliği hakkında ise bindiği bir otobüsteki gözlemlerini şöyle aktarır: "Neredeyse tüm gençlerin kirli uzun yeleleri omuzlardaydı ve yüzlerini örtüyordu, böylece cinsiyetlerini ayırt etmek imkânsız bir hal alıyordu. Giysileri de birbirinin aynıydı, üzerinde kurukafa ya da canavar çizimleri olan yıpranmış siyah tişörtleri, altına giydikleri vücutlarını ayak bileğine kadar saran kot pantolonları ve basketbol botları ile metalik sesler çıkaran ve acı çekmenin çığlıklarını yansıtan müzikleri kasetçalardan dinliyorlardı, ve bu otobüsün camlarının sallanmasına neden oluyordu" (s.128). Lorencito, görüntülerinden hiç hoşlanmadığı yol arkadaşlarına pek bakmamaya çalışarak boş bulduğu bir koltuğa oturur. Otobüsün pisliği ise bir diğer anlatıcı tarafından şöyle aktarılır: "Dökülmüş biradan bir gölet, sigara izmaritleri ve idrar bulunan bu otobüsten kendisini dışarı atabilmenin mutluluğunu yaşar."

90'lı yılların Madrid'i kalabalık sokakları ve canlı sosyal yaşamıyla kırsaldan gelen başkarakterin ilgisini çeker, çoğu kez de eleştirilerine hedef olur. Kent merkezindeki Callao Meydanı, mağazalarının parlayan vitrinleri, terash cafeleri, binaların üzerindeki mavi ve kırmızı panolarıyla dikkat çekicidir. Pazar günleri sinema gişelerinin önünde buluşan genç nüfus Lorencito'nun gözünde karıncalar gibi sürekli hareket etmekte, Gran Vía caddesi ise bir insan ırmağına dönüşmektedir (s.131). Tüm bu görüntüler Madrid kentinin 90'lardaki farklı semtleri arasında toplumsal bir karşıtlık da sunmaktadır.

Madrid'de suçun yeni biçimleri

Başkahramanımızın Madrid'de tekinsiz hissetmesi öncelikle trafikte başlar. Araçlar öyle hızlı geçiyordur ki, Segovia viyadüğünden son hızla geçen arabalar karşısında korkuya kapılır. Araçlardaki bu hız teknolojiye de yansımıştır. Demokrasiye geçişle paralel olarak gelişen modernleşme hareketinde teknoloji de ilerlemekte, özellikle ev işlerini kolaylaştıran cihazların her eve sıkça girdiği görülmektedir.

moda aptallığı veya dikkatsizlik nedeniyle" eteklerini kısaltmaya veya elbiselerini daraltmaya karar verdiklerini ifade ederek bu kadınları eleştirmektedir (Calvo, 2019).

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Bu gelişmelerle hırsızların gözü ev eşyalarını çalmak üzere evlere çevrilir. Böylece 70'li yıllarda ilk kez İspanya'daki evlerde demir kapı kullanımına gerek duyulur. Yine bu yıllarda baş gösteren güvenlik eksikliği yaşamın tüm alanlarını kapsar. Ancak en çok da ev yaşantısını ilgilendirir. Büyük kentlerde yoğun olarak hissedilen bu güvenlik eksikliği Miedo a salir de noche (Gece dışarı çıkma korkusu) adlı filmle beyazperdeye de taşınmıştır (Díaz Barrado, 2006, s. 121). Roman kahramanımız da, "Deneyimle sabittir ki Madrid'de akşam çıkmak tehlikelidir." (Muñoz Molina, 1992, s.145) sözü ve anlatı boyunca yaşadığı deneyimlerle bu tekinsizliği ortaya koyar.

Demokrasiye geçiş döneminin başlarında karşıt bir hareket başlatmak için bu güvensizlik ortamın demokrasiyle ilgisi olduğu yönünde bir takım iddialar ortaya atılmıştır. Díaz Barrado, söz edilen dönemde çok sayıda insanın buna inandığından söz eder (2006, s. 121). Halk arasında sıklıkla Franco Dönemi'nde böyle olumsuz şeylerin olmadığı konuşulmuş ve güvenliğin çok daha fazla olduğundan söz edilmiştir. Yıllar geçtikçe güvenlik sorununun daha da arttığı, ancak İspanyolların bu durumla yaşamaya alıştıkları ve geçiş döneminin ilk yıllarında verdikleri tepkileri vermedikleri gözlemlenmiştir (Díaz Barrado, 2006, s.121).

Lorencito Quesada, kendisine uzak doğulu bir ulak tarafından verilen mektupla önce irkilir. Mektubu ışığa tutup içinde bomba olmadığından emin olmaya çalışır (s. 33). Bu da başkahramanın duyumsadığı tehlikede olma hissinin dışı vurumudur. XX. yüzyılın sonlarına doğru ise büyük kentlerde uyuşturucu trafiği yüzünden suç oranı yükselmiş, özellikle eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen suçlular mafya grupları oluşturmaya başlamıştır. O yıllarda bu grupların çoğunlukla İspanya'da turistlerin ilgi odağı olan sahil beldelerinde etkin oldukları bilinmektedir (Díaz Barrado, 2006, s. 122).

Díaz Barrado, İspanyol toplumunu incelediği eserinde, XX. yüzyılın son yirmi beş yılında İspanya'da suç oranında artış görüldüğüne dikkat çekmekte, söz konusu artışın önemli nedenlerinden birinin ise uyuşturucu bağımlılarının, özellikle gençlerin para kazanmak için suç işlemeye itilmesi olduğunu belirtmektedir (2006, s. 242). Carlos Saura'nın yönetmenliğini yaptığı *Deprisa, Deprisa* adlı film de bu konuyu ele alır.

Toplumsal gelişimin sonucu olarak suçlarda da değişimler görülür. Kapkaç ya da gençlerin çete kurup gasp suçu işlemesi polisin en sık takip ettiği vakalara dönüşür. 80'li yıllarda ise tabancayla düzenlenen banka soygunu güvenli camlar ve geç açılan kasa sistemi neticesinde bir son bulmuştur. Los misterios de Madrid'de Lorencito, otobüse ilk bindiğinde güvenli camın ardında oturan şoförle ilgili şu ifadenin yer aldığına dikkat çeker: "Dikkat! Şoförde kasanın kilidi bulunmamaktadır" (Muñoz Molina, 1992, s.127). Bu duyuru Madrid kentindeki suç oranına işaret eder ve kahramanımız aynı araçta yolculuk yaptığı kişilerin potansiyel bir soyguncu olabileceği düşüncesini aklından geçirir.

Madrid kökenli *La Movida* hareketi ve sanatsal değişimler

Söz ettiğimiz bir takım toplumsal sorunun ardından Madrid'in demokrasiye geçişte yaşadığı önemli bir kültürel harekete değinmek yerinde olacaktır. Francisco Franco'nun 1975'deki ölümünün ardından karşı kültür hareketi olarak Madrid'de ortaya çıkan *La Movida Madrileña*, 80'li yılların ortalarına kadar sürmüştü (Gallegos Vargas, 2015, s.71) ve hem sanatın çeşitli alanlarına hem de mimariye modern ve yenilikçi bir yaklaşım getirmiştir. Gençler kendi haklarını aramaya başlarken, çeşitli özgürlükçü yaklaşımları da sanatın farklı dallarına yansıtılmışlardır (Gallegos Vargas, s.72). İspanya'nın yaşadığı uzun soluklu sansür, baskı ve içe kapanmanın ardından demokrasiye geçişi başkentin bir dönüşümüne içine girmesini de beraberinde getirmiştir. Klasik kültür kalıplarına ve yaşam biçimlerine karşı çıkan *La*

Movida'yla birlikte müzik, moda, sinema, resim ve fotoğrafçılık gibi sanatın tüm alanlarında yeni ifade biçimlerinin ortaya çıktığı görülür. Díaz Barrado'ya göre bu akım modern İspanya'nın en iyi ifade biçimidir ve pop müziği, edebiyatı, ayrıca daha önce saymış olduğumuz sanatın diğer dallarını etkilemiştir (2006, s. 271).

Franco'nun ölümünün ardından kültürel alanda gerçekleşen önemli gelişmelerden bir diğeri de İspanya'nın kültür yaşamının gelişmiş Avrupa ülkeleri seviyesine yükselmesi için çalışacak olan Kültür Bakanlığı'nın kurulmasıdır (Bessière, 1992, s.52). Bu ilerlemede Madrid'e önemli bir rol düşmüştür. Ancak kültürel aktivitelerle ilgilenen kesim, elitler, entelektüeller, öğrenciler ve kültüre önem veren sınırlı bir gruptur. Halkın büyük bölümü evinde televizyon izleyerek vakit geçirmiştir. Bir de okuma yazması olmayanlar, marjinaler ve göçmenler grupları vardır ki bunların kültürel konularla bir bağı pek oluşmamıştır. 1992 yılında Avrupa'nın kültür başkenti olmaya hazırlanan Madrid için hükümetin yaptığı tüm yatırımlara ve belediyelere bağlı 46 kültür merkezi açılmış olmasına rağmen özellikle genç kesim bu kültür hareketinin dışında kalmıştır. Onlar entelektüel seviyelerini bir önceki nesil kadar önemsememiş, uyuşturucu kullanımının alarm seviyesine ulaştığı bu yıllarda kendi aralarında buluşarak sohbet etmeyi ya da müzik dinlemeyi, televizyon izleyerek vakit geçirmeyi tercih etmişlerdir (Bessière, 1992, s. 72).

Madrid'in modernleşme serüveni

İspanya demokrasiye geçiş sürecinde önemli bir açılım yaşamış, Franco'nun ölümünün ardından geçen yıllarla birlikte felsefi açıdan da düşünsel bir değişim içine girilmiştir. Bu değişimde II. Cumhuriyet'in entelektüel mirasından yola çıkıldığı söylenebilir. Her ne kadar 70'li yıllar geçiş döneminin başlangıcı olsa da İspanyol toplumu uzun yıllar süren Franco Dönemi'nin etkilerinden tam anlamıyla sıyrılmamış, ancak 80'li yıllarda eğitim, teknoloji ve daha pek çok alanda modernleşme gerçek anlamıyla başlayabilmiştir (Díaz Barrado, 2006, s. 121). 1992 yılında Sevilla'da düzenlenen Expo 92 ve yine aynı yıl gerçekleşen Barselona Olimpiyat Oyunları'nın yanı sıra Madrid'in Avrupa Kültür Başkenti olarak gösterilmesi de İspanya'nın modern bir Avrupa ülkesi olarak anılmasında mihenk taşları olarak gösterilebilir. *Los misterios de Madrid* romanı da Barselona Olimpiyat Oyunları'yla aynı yılı yani 1992 yılını konu alır.

80'li ve 90'lı yıllar İspanya'sında yaratıcılık arzusu İspanya'yı mimari açıdan uluslararası anlamda bir referans noktasına dönüştürmüş ve "yeni mimari" denen akıma son hızla ayak uydurulduğu bir döneme girilmiştir (Díaz Barrado, s.48). Ancak Madrid'in şehircilikteki Rönesans'ı 1975 yılından itibaren gerçekleşir (Fusi, 2012, s. 267). Reina Sofia ve Thyssen-Bornemisza gibi müzeler açılır, yeni üniversite ve fakülteler, kongre merkezleri, kütüphaneler, otoyollar, yeni tren istasyonları ve gösterişli binalar yapılmaya başlanır. Bu binalardan bir kaç şunlardır: Picasso ve Europa Kuleleri, Barajas Havaalanı'nın 4. Terminali ve Caja Madrid Gökdeleni. Tüm bunlarla başkentin, ülkenin demokrasiye geçişinin temsilcisi olacak yenilikçi bir mimariye kavuşması hedeflenmiştir (Fernández Alba, 1997, s. 131). Madrid, finans ve ticaret merkezi oluşuyla da yeni demokratik İspanya'nın olumlu imajını yansıtır. Söz konusu mimari yenilenme hareketinde İspanya'da en önemli isim Francisco J. Saénz de Oiza'dır. Demokrasi döneminin tüm İspanyol mimarlarının ustası sayılan Oiza, İspanya'daki modernist hareketin ilham veren mimarı olarak gösterilmiştir. En ünlü eserleri arasında Madrid'deki ünlü Beyaz Kuleler ve Aránzazu Bazilikası yer alır.

Tüm bu mimari gelişmeleri yansıtan *Los misterios de Madrid*'de ise bu modern binaların yansması Lorencito'nun ağzından dökülür. Santiago Bernabeu Stadyumu'nun yanından araçla geçen

başkahraman, bu bölgedeki gökdelenler yüzünden başının döndüğünü söyler. Binalar Gran Vía'ya ya da Plaza de España'ya göre daha yüksektir. Lorencito'nun geldiği kent olan Mágina'da da insanların La Chopera binasına on katlı diye hayranlık duyduğunu öğreniriz. Madrid'deki Picasso Kulesi¹³ ise katedral kapısı gibi büyük ve otomatik açılan kapılarıyla başkahramanı hayrete düşürür (Muñoz Molina, 1992, s.163).

Başkahramanımız anlatı boyunca Madrid'in mimari zenginliğini okurlara aktarır. Bir tanıdığıyla buluşmak üzere Kraliyet Sarayı'nın karşısındaki Café de Oriente'ye gittiğinde mekânın *belle époque* tarzındaki şatafatından etkilenir. Kadife kaplı duvarlar, aynalar ve mermerlerin kullanımı gibi ayrıntılar onun kendini başka bir dünyada hissetmesini sağlar (s.53). Santa Ana Meydanı'ndaki Café Central caz barından Jesús de Medinaceli Kilisesi'ne uzanan yolda kapıların dışında durduğu anlatılan dilenciler ise kentin grotesk yanını yansıtmaktadırlar. Yazar Jules Stewart, kilisenin dışındaki bu görüntüyü Valle-Inclán'ın *esperpento* tarzı anlatımına ya da Buñuel'in karanlık filmlerinden birine benzetirken, bu görüntüye günümüzde Kasım ayında Nuestra Señora de la Almudena gününde Madrid Katedrali'nde rastlanabileceğini belirtir (2021, s.262).

Romanda Madrid'in yaşanası, lüks semtlerini ve mekânlarını Lorencito'nun bir diğer Máginalı Pepín Godino ile buluşması sırasında görürüz. Genç girişimci eğlence sektöründe menajerlik yapmaktadır. Lorencito'yu Café de Oriente'ye çağırarak Godino, kenti ve semti şöyle anlatır: “Burada Madrid çok iyi yaşanır. Bak ne gökdelenler, ne araba akını, ne Kraliyet Sarayı. Buradan Madrid Kulesi'ne tüm Mágina sığar” (Muñoz Molina, 1992, s. 53). Máginalı hemşehrisi kültürel yaşamın içinde olan son moda gösterilerin de bir temsilcisidir. Performans sanatlarından ve bedeninin sanattaki kullanımdan söz eden menajer, Gran Vía bulvarında gösteri sanatları üzerine çalışmaktadır. Kendisi eski dostuna 90'lı yıllardaki kültürel gelişim hareketinin öneminden söz ederken Madrid'in bu gelişmedeki rolüne de şu sözlerle değinir: “Günümüzde en önemli konu kültür ve Madrid Avrupa'nın kültür başkentidir! Sana Barcelona Olimpiyatları'ndan ya da Expo 92'den söz etmeme gerek bile yok” (s.53).

Sözü edilen tüm modern binaların ve kulelerin ardından romanın Picasso Kulesi'nde sona ermesi, bir yandan Madrid'in modernleşmesine dikkat çekerken, bir diğer yandan, Lenquette'in de belirttiği gibi (2015, s.51) kentin insani niteliklerini yitirip makineleşmesine de vurguda bulunmaktadır.

Sonuç

Antonio Muñoz Molina, romanının başkışisi Lorencito Quesada'nın başından geçen entrika dolu macera aracılığıyla Madrid'in 60'lı yılların sonundan 90'ların başına dek değişen görüntüsünü sergilemiştir. Yazar, 90'lı yıllarda uluslararası bir çehre kazanması ve modern bir metropole dönüşmesi hedeflenen Madrid kentinin demokrasiye uzanan bu süreçte karşılaştığı bir takım önemli ekonomik ve sosyal sorunlara dikkat çekmiştir. Okur eser boyunca demokratikleşme sürecinin henüz tamamlandığı, 90'lı yılların başlarındaki Madrid'in kentsel ve toplumsal değişimine tanıklık eder. Bu değişimler içinde modernleşmenin olumlu adımlarının yanı sıra olumsuz yönler de yansıtılır. Anlatı boyunca İspanya'nın yaklaşık otuz yıl içinde yaşadığı farklılaşmalar izlenir. Kent yaşamı ve kültürü ve mimarideki farklılaşmanın yanı sıra göçün nüfus üzerindeki etkileri de sunulan pek çok örnek aracılığıyla okura aktarılır. Kentin 90'lı yıllarını yansıtan bu portrede toplumsal eşitsizlik, göçmen sorunu ve gençler arasında giderek artan madde bağımlılığı konularına değinilmiştir. Eser, günümüz İspanyol

¹³ Picasso Kulesi, Japon asıllı ABD'li mimar Minoru Yamasaki tarafından tasarlanmıştır. Bu mimar New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin de tasarımcısıdır. Kırk kattan fazlasına sahip olan bina 150 metre yüksekliktedir. 1988'de ilk açıldığında İspanya'daki en yüksek bina olan kule, İspanya'daki modern binaların öncülerindedir (Navarro-Daniels, 2022, s. 11).

toplumunda gözlemlenen bazı sorunların henüz 90'lı yılların başlarında kendini gösterdiğine dikkat çekmekte, bu yönüyle de önemli bir sosyolojik kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Begines Hormigo, J. M. (2006). *La teoría literaria de Antonio Muñoz Molina*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Universidad de Sevilla: Sevilla.
- Bessière, B. (1992). El Madrid de la democracia: comportamientos culturales y crisol de creación. S. Amell (Ed.), *Realidades y dudas. España frente al siglo XXI. Cultura y literatura* (ss.51-75). Madrid: Cátedra.
- Biescas, J. A.(1980). *Historia de España, España Bajo La Dictadura Franquista (1939-1975)*. Barcelona: Labor.
- Calvo, B. (03/05/2019). *Ridículas prohibiciones para las mujeres durante el Franquismo*. 20.08.2022, <https://culturacolectiva.com/historia/libertad-de-las-mujeres-en-el-franquismo>.
- Cortés Beltrán, C. (2013). Evolución demográfica y características poblacionales. A. Lucas Marín; C. Cortés Beltrán; M.D. Cáceres Zapatero (Ed.), *Madrid en el siglo XXI. Transformaciones y retos de su realidad social. La realidad social de Madrid Vol.II*. (ss.15-52). Madrid: Editorial Fragua.
- Díaz Barrado, M. P. (2006). *La España democrática (1970- 2000) Cultura y vida cotidiana*. Madrid: Editorial Síntesis.
- Fernández Alba, A. (1997). *Esplendor y Fragmento. (Escritos sobre la ciudad y arquitectura europea) (1945-1995)*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Fusi, J. P. (2012). *Historia mínima de España*, Madrid: Turner publicaciones.
- Gallegos Vargas, J.L.(2015). La movida madrileña y sus manifestaciones culturales. *Destiempos: Revista de la curiosidad cultural*, 46, 69-80.
- Gomiz, P. (2014). Madrid en el siglo XXI. Transformaciones y retos de su realidad social. Madrid en el siglo XXI. Transformaciones y retos de su realidad social. *ICONO, Revista de comunicación y tecnologías emergentes*, 12(1), 499-506.
- Laforet, C. (2001). *Hiç* (Y. Ersoy Canpolat, Çev.)Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Lenquette, A. (2015). Representaciones literarias de Madrid en la narrativa española contemporánea (1980-2001). *Travaux et documents hispaniques*, 6, 41-53.
- Lukács, G. (2010). *Tarihsel Roman* (İ. Doğan, Çev.) Ankara: Epos Yayınevi.
- Martín Gil, J. F. (1988). El que habita la oscuridad. Entrevista con Antonio Muñoz Molina, *Quimera*, 83, 24-29.
- Muñoz Molina, A. (1992). *Los misterios de Madrid*. Barcelona: Seix Barral.
- Navarro-Daniels, V. *Los misterios de Madrid, de Antonio Muñoz Molina: Retrato callejero y urbano de la capital española a los finales de la transición a la democracia*. 25.07.2022, <https://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v20/navarroDaniels.html>.
- Ortega y Gasset, J. (1984). *Meditaciones del Quijote*. Madrid: Cátedra.
- Quesada Gómez, C. (2006). Inventando Mágina: La construcción de un territorio mítico en *El Jinete Polaco. Cuadernos de ALEPH*, 1, 87-100.
- Stewart, J. (2012). *Madrid: The History*. New York: I.B. Tauris.
- Vilarós, T. (1998). *El mono del desencanto. Una Crítica cultural de la transición española (1973-1993)*. Madrid: Siglo Veintiuno.
- Wolff, J. (2000). *Sanatın Toplumsal Üretimi* (A. Demir, Çev.) İstanbul: Özne.
- Yener Gökşenli, E. (2009). Antonio Muñoz Molina'nın *El Invierno En Lisboa* Adlı Romanında "Medyalararasılık". *Mediterráneo/Mediterraneo*, 4, 27-45.